

POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA

Poremećaj iz spektra autizma je složeni neurorazvojni poremećaj koji karakterizira značajna odstupanja na području recipročnih socijalnih interakcija i obrazaca komunikacije, kao i ograničen, stereotipan i repetativan repertuar ponašanja, interesa i aktivnosti.

Prema petom izdanju priručnika *Diagnostic and Statistical Manual (DSM-V, Američka psihijatrijska udruga, 2014)* jedinstveni termin *poremećaja iz spektra autizma (PSA)* obuhvaća širok raspon poremećaja koji se javljaju u ranom djetinjstvu. Definiiraju ga dvije glavne kategorije kriterija:

Nedostaci u socijalnoj komunikaciji i socijalnim interakcijama koji se ne povezuju s općim razvojnim kašnjenjem

- nedostaci u socioemocionalnoj uzajamnosti- dijete otežano sudjeluje u razgovoru, smanjeno dijeli interese i osjećaje, teškoće u započinjanju interakcije s drugima, loša imitacija
- nedostaci u neverbalnim komunikacijskim ponašanjima koja se koriste u socijalnim interakcijama- izostanak ili neobičan kontakt očima, neobičan položaj tijela prilikom razgovora, atipičnosti u visini, brzini, intonaciji, prozodiji govora, problemi s razumijevanjem gesti
- nedostaci u razvoju, održavanju i razumijevanju odnosa prikladnih za razvojnu razinu- smanjeni interes za druge, teško sklapanje prijateljstava, nerazumjevanje socijalnog konteksta situacije

Prisutnost ograničenih, ponavljajućih oblika ponašanja, interesa ili aktivnosti koji se prepoznaju kao:

- stereotipni ili repetitivni motorički pokreti, upotreba predmeta ili govora- dijete izvodi ponavljajuće pokrete djelovima tijela
- pretjerano pridržavanje rutina, ritualiziranih oblika verbalnog i neverbalnog ponašanja, pretjerana otpornost promjenama- negativne reakcije na promjene u okolini, dijete ustraje na slijedenju rutina
- vrlo ograničeni, fiksirajući interesi koji su atipični prema intenzitetu i usmjerenosti - suženi opseg interesa, usmjerenost na nekoliko istih objekata, tema ili aktivnosti, preokupiranost brojevima, slovima, simbolima, neobični strahovi
- hiper- ili hipo- reaktivnost na senzoričke inpute ili neobični interesi za senzoričke aspekte u okolini- dijete često ima i teškoće/posebnosti u senzoričkoj obradi (na neke poticaje npr. zvuk, dodir može biti previše osjetljivo, dok za neke druge može biti premalo osjetljivo pa traži intenzivniju stimulaciju npr. dodir s podom, ljuljanje, vrtnju...)

KAKO U RANOJ DOBI PREPOZNATI TEŠKOĆE SOCIJALNE KOMUNIKACIJE KOD SVOG DJETETA?

- Ne odaziva se na ime
- Rijetko uspostavlja kontakt pogledom
- Ne donosi igračke i predmete da podijeli svoje interese
- Ne poziva druge u igru, radije se igra samo

- Druge često koristi kada nešto želi, primjerice uzme za ruku i odvuče do željenog predmeta
- Smanjeno obraća pažnju na druge osobe
- Često ne reagira na ono što mu drugi govore
- Ne govori, ne razumije jednostavne naloge

KAKO MOŽETE POTICATI SVOJE DIJETE U OBITELJSKOM OKRUŽENJU:

- Igrajte se sa djetetom na podu, budite u njegovoj razini, pokušajte da položaj tijela bude „licem u lice“
- Prilikom igre uključite se u djetetovu igru, slijedite njegovo vodstvo i pratite njegove interese, ponekad pokušajte „omesti“ djetetovu igru, imitirajte (zrcalite što je dijete izvelo)
- Komentirajte, imenujte i verbalizirajte ono što dijete radi i ono na što je usmjereno
- Podesite okolinu kako bi stvorili priliku za komunikaciju- omiljeno piće ili predmet djeteta stavite izvan njegova dosega, ali na način da ga može vidjeti. U trenutku kada uočite da dijete želi taj predmet, najprije vi pokažite na predmet uz pomoć geste pokazivanja. Djetetu pružite predmet u trenutku kada ono samo pokuša ponoviti gestu pokazivanja.
- Pružite djetetu mogućnost izbora („Želiš li...“)
- Ohrabrivanje kontakta očima na prirodan način- držite predmeta u blizini svog lica, igre skrivača s djetetom („ku-ku“), budite atraktivni (učinite nešto smiješno i neočekivano npr. stavite igračku na svoju glavu, stavite naljepnice na lice, svjetlucavu periku na glavu, radite smiješne grimase), pustite dijete da se igra s vašim licem (boji vaše lice, pere ga)
- Za vrijeme šetnje ili vožnje automobilom, naglašenom gestom i govorom, pokažite djetetu avion koji leti, autobus, psa i sl.
- Koristite igračke koje se aktiviraju, kao što su na primjer, igračke na navijanje te pritom recite „tri, četiri...“ na uzbudljiv način i u trenutku kad dijete pogleda igračku te potom Vas, pokrenite igračku i recite „sad!« ili npr. „tri, četiri....sad“ pa započnite neku aktivnost kao što je puhanje mjhuriće, loptanje, škakljanje, bacanje, vrtenje, puhanje balona pa ga pustiti bez da se zaveže
- U trenutku kada vaša zajednička igra završi ili kada ispušete sve mjhuriće, pitajte dijete želi li nastavak („Još?“). Cilj Vašega pitanja je da vas dijete pogleda ili da vokalizirajući da znak da želi još.
- Ohrabriti dijete da imitira svakodnevne rutinske aktivnosti- imitativna igra
- Od rutina stvorite igru
- Igranje izmjeničnih igara (dodavanje – ti pa ja, građenje tornja, bojanje, bojanje, spremanje igračaka, igre lutkama, sviranje, slaganje slagalica itd.)
- Poduprijeti, nagraditi odgovore
- Poduprijeti, nagraditi iniciranje komunikacije (ponuditi prikladniji model ako je potrebno, npr. Gestu popratiti verbalizacijom, proširiti rečenični iskaz)

- Pri zajedničkome listanju slikovnica imenujte sve što Vam dijete pokazuje. U imenovanju valja biti oprezan i brz kako bi dijete moglo povezati Vaš komentar s crtežom kojega pokazuje.
- Često hvalite svoje dijete kako bi se ono osjećalo uspješno

Izvori:

1. Kada komunikacija zapinje prepoznati i djelovati, K. Popčević i M. Rosandić, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Centar za rehabilitaciju
2. Doc.dr.sc. Jasmina Ivšac Pavliša Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilište u Zagrebu DRUŠTVO DOWNOV SINDROM SLOVENIJA, Poticanje i učenje strategije za poticanje komunikacije, jezika i govora

Pripremila: Tihana Picak, prof. defektolog